

Mezi pastýřem a pastorkem

Oponentský posudek disertační práce Ondřeje Vavrečky *Smysl montáže*

Jak psát oponentský posudek k práci, která na první přečtení vyvolává ve mně nadšení? Ba ještě dříve, neboť některé z Ondřejových textů jsem znal již předtím v jejich prototypových písemných či myšlenkových, které Ondřej nechával povstávat během našich vzájemných rozhovorů v průběhu jeho uplynulých studií. Je pro mne nesnadné pohlédnout z odstupu na práci, která vynáší na světlo takové pravděpodobné tvary, jejichž zřídlo je shodné s tím, odkud i mne napadají tyto životodárné turbulence.

Mohli bychom oceňovat na jedné straně kompoziční členění i stavbu celé práce či postupovat po jednotlivých pasážích a radovat se z novosti i plodnosti pohledů a myšlenek, které před námi autor predestinuje. Můžeme se těšit z jeho promyšlené práce s českým jazykem i rozradostňovat se nad autorovou schopností nacházet souvislosti, které dle buď za zrakem viditelným nebo jsou naopak zraku očividné, ale neumíme je sami spatřit v novém výkladu vyložené. A ve výčtu souhlasného přitakávání by bylo možné pokračovat ad infinitum. Jistě slouží ke cti předložené disertace, že v době jejího obhajování již téměř polovina textu byla vydána tiskem či jiným způsobem veřejně publikována.

Jednu malou poznámku bych přece jen měl. Jakmile jsem dočetl na s. 90 již jsem se zaradoval, když plocha poznámky pod čarou přesahovala plochu k níž se vztahovala. Poněkud jsem litoval, že Ondřej neskočil do poznámky č. 190 více s rozběhem, aby se odrazil a zanořil tak hluboko, že by nám odvyprávěl, právě zde v té jedné jediné poznámce pod čarou, celé dějiny toho, čemu říkáme kinematografie, aby nás pak po několika desítkách stranách textu nechal vynořit tam kde dle svým textem, totiž ve zpřítomněném archetypickém podloží filmu. A právě takové dočasné vylití textu z jeho samých břehů, by nepochybně představovalo skladebně důležitý moment.

A ještě jedna doplňující otázka ohledně souvětí na s. 87 „divák [...] je [...] plodem[...] fordovského stroje, který mu má zaručit pravidelnou práci a všeobecně dostupné výrobky.“ Jak se promění smysl celého odstavce, nahradíme-li slovo výrobky slovem odpustky? A neodkazuje celý tento odstavec i tímto slovem a jeho umístěním v textu, k onomu prázdnému vnitřku stolce kolem kterého sedí Host v Mamre?

Stěžejním místem celé práce se pro mne stal přechod mezi s. 97 a s. 98. Sledujme k čemu nás autor na tomto místě vede (ba přímo nutí). Na s. 97 čteme text: „Otáčejme pastorkem proti směru hodinových ručiček“ a vidíme souhlasný obrázek. Otočíme list (tedy provedeme mezistránkový výskok vzhůru na stránku ve stylu skokového navracení) a tu spočineme zrakem na úplně stejné větě jako na předchozí stránce dole, ač očekáváme formulaci „... po směru hodinových ručiček“. To nás nutí obrátit stránku zpět a znova celé promyslet. Je to chyba? Je to překlep? Takové zjednodušené hodnocení však nejsem ochoten přijmout. Vždyť ono „zjevné zaškobrtnutí“, to je Šklovského *остранение*, které zde vystupuje před námi jako umný pedagogický trik! Udělat záměrně chybu, abych druhým umožnil pochopit to, co jim chci říci tak, aby to pouze nepřejímali jako vyřčené, ale jako výsledek vlastní zkušenosti. Otáčíme listem papíru sem a tam, abychom jako čtenáři vše sami promysleli, prožili. Jednotlivé listy papíru, tak jak jsou v práci svázané, před námi náhle vystupují jako jednotlivé zuby pastorku. Téma i jeho způsob vmasení do podoby svázaného textu zde vystupují v překvapivé jednotě. Otázkou není zda je tento „překlep“ záměrný či nikoli, podstatné je zda jsme ochotni začlenit tuto nezáměrnost jako tvořivý princip náhody do našeho čtení celého díla. Byl-li by tento postup autorsky záměrný, pak by Ondřejovi Vavrečkovi náležela rovnou hodnota docentská, to však zatím, zdá se, nelze a proto budiž tato práce všele doporučena jako práce doktorská.

V Praze, dne 4. 10. 2016

Martin Čihák